

Галина ГРИМАСHEВИЧ

**ЕТНОЛІНГВІСТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ
ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ПОБУТУ НАДСЯННЯ
(Михайло Глушко, Леся Хомчак. Надсяння: традиційна культура і побут
(етнолінгвістичні скарби). – Львів, 2017. – 592 с. (Серія «Діалектологічна
скриня»; Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 47).**

Упродовж останніх років у серії «Діалектологічна скриня» львівські лінгвісти опублікували низку лексикографічних і текстографічних праць, із-поміж яких – Микола Грицак «Скарби гуцульського говору: Росішка» (2008), Гаврило Шило «Надністрянський регіональний словник» (2008), Юрій Гнатишак, Оксана Сімович, Наталя Хобзей, Тетяна Ястремська «Слова з Болехова», Наталя Хобзей, Оксана Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш «Лексикон львівський: поважно і на жарт» (2019) та ін. У цій же серії видано й рецензоване видання Михайла Глушка та Лесі Хомчак «Надсяння: традиційна культура і побут (етнолінгвістичні скарби)», яке стає в один ряд із названими вище працями.

Актуальність рецензованого видання зумовлена передовсім тим, як зауважено в передмові, що Надсяння як етнокультурна територія України через низку чинників опинилося на периферії зацікавлень етнографів, діалектологів, фольклористів, на відміну від інших історико-етнографічних та етнографічних районів (с. 7).

Беззаперечною цінністю праці є те, що в ній представлено етнолінгвістичні матеріали, які Михайло Глушко та Леся Хомчак зібрили експедиційно-польовим методом під час етнографічних та діалектологічних науково-пошукових подорожей упродовж 2004 – 2010 років в 11 селах Мостиського, 2 – Самбірського, 6 – Старосамбірського, 11 – Яворівського районів Львівської області та в 4 переселенських говірках.

Як зауважують упорядники в передмові, розміщені у виданні матеріали засвідчують значну трансформацію культурних явищ, а також надсянського діалекту на початку ХХІ століття (зазначимо, що у ХХ ст. досліджувана територія перебувала в полі зору

В. Курашкевича, М. Пшеп'юрської, Ф. Жилка, Г. Шила та ін., які порушували проблеми території окреслення надсянського діалекту, визначали його лінгвальні риси, виокремлювали лексико-семантичні паралелі з іншими зонами українського діалектного континууму тощо), проте живе мовлення представників старшого покоління досі зберігає архаїчні діалектні риси на різних мовних рівнях, а розповіді типових представників Надсяння є цінним джерелом вивчення етнографії надсянського ареалу (с. 8).

Репрезентуючи діалектні матеріали в науковій діалектологічній транскрипції, упорядники застосовують її більш спрощений варіант, що уможливило використання матеріалів видання не тільки лінгвістами, а й пересічними читачами, яких цікавлять проблеми матеріальної та духовної культури Надсяння.

Особливістю видання є представлення в ньому наукових розвідок. Зокрема, Михайло Глушко в розділі «Надсяння – перлина українських етнічних земель» (с. 11–49), спираючись на значну науково-джерельну базу (205 позицій покликань), порушує питання локалізації та меж поширення Надсяння, розкриває проблему переселення, насамкінець підсумовуючи, що цілісність етнокультурного й етномовного континууму Надсяння вже втрачено (с. 21). Водночас дослідник аналізує стан етнографічного дослідження Надсяння, зауважуючи, що, попри значну кількість наукових і науково-популярних досліджень про ґрунтовне студіювання надбань традиційної культури автохтонів Надсяння поки що не йдеться (с. 41), визначає специфіку традиційно-побутової культури (хліборобства, скотарства, ткацтва, будівництва, народного одягу, духовної культури), локальну специфіку якої дають змогу простежити саме представлені у виданні автентичні етнографічні матеріали.

Крім етнографічного дослідження, розміщено наукову діалектологічну працю Лесі Хомчак «Надсянські говірки» (с. 50–67), де проаналізовано історію дослідження регіону, визначено межі мови, окреслено діалектні риси сучасних надсянських говірок, представлено матеріал про специфіку родинно-обрядової лексики цього ареалу за матеріалами 90 обстежених говірок та після опрацювання значної кількості наукових джерел (86 позицій).

Найбільшу цінність рецензованого видання мають записи зв'язного діалектного мовлення, які репрезентують матеріальну та духовну культуру надсянців. Зокрема, представлено тексти про ведення домашнього господарства, народний одяг, взуття та їжу, родинну обрядовість (родильну, весільну та поховальну), відзначення різних релігійних свят тощо, записані від корінних жителів старшого покоління, переважно осіб жіночої статі. Для полегшення роботи з текстами в кінці книги подано предметно-тематичний покажчик основних понять, про які йде мова в текстах. Крім того, представлено низку світлин із родинних архівів надсянців, які значно увиразнюють етнографічний і мовний матеріал, доповнюють його та візуалізують. Усе це загалом створює цілісну картину побуту, вірувань, ментальності та особливостей мовлення мешканців Надсяння.

Записи текстів із Надсяння мають значні перспективи для використання насамперед діалектологами в наукових пошуках для здійснення компаративних студій, хоча з огляду на представлений матеріал про матеріальну та духовну культуру Надсяння як джерельна база він може бути застосований у науковій діяльності етнолінгвістів, етнографів, етнологів, культурологів, істориків та інших фахівців-гуманітаріїв.

Поданий матеріал підтверджує думку про те, що Надсяння – неповторна перлина української етнічної історії, територія, мовлення якої зазнало значної трансформації під впливом лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Фіксація живого народного мовлення у виданні дає змогу зберегти для нащадків унікальну духовну та матеріальну культуру крізь призму світобачення надсянців та спонукати дослідників до вивчення культури й побуту інших етнічних груп українців із позиції етнолінгвістики.